

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 10/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och 41 och 45 § i lagen om statsandel för kommunal basservice

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 11 juni 2013 regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och 41 och 45 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (RP 66/2013 rd) till kulturutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 35/2013 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Janne Öberg, undervisnings- och kulturministeriet
- referendarieråd Jorma Kuopus, riksdagens justitieombudsmans kansli
- äldre justitiekanslerssekreterare Outi Kauppi-la, Justitiekanslersämbetet
- direktör Jorma Kauppinen, Utbildningsstyrelsen
- överinspektör för bildningsväsendet Tuomo Laitila, Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

- barnombudsman Maria Kaisa Aula, barnombudsmannens byrå
- överinspektör Anne Tamminen-Dahlman, Dataombudsmannens byrå
- polischef Sauli Kuha, Oulun poliisilaitos
- biträdande stadsdirektör Ritva Viljanen
- elevvårdschef Vesa Nevalainen, Helsingfors stad, utbildningsverket
- direktör Timo Jalonen, Åbo stads bildningsväsen
- professor Jouni Välijärvi, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän universitet.
- rektor Marja-Liisa Autio, Sophie Mannerheimin koulu
- ordförande Hanna Gråsten-Salonen, Koulukuraattorit — Skolkurаторer ry
- programdirektör Hanna Heinonen, Centralförbundet för Barnskydd rf
- ordförande Matti Sippola, Luokanopettajaliitto ry
- expertjurist Suvianna Hakalehto-Wainio, Mannerheimin Barnskyddsförbund rf
- ordförande Markku Suortamo, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat, Opsia ry
- utbildningsdirektör Heljä Misukka, Undervisningssektorns Fackorganisation
- medlem Lauri Luostarinen, Repokankaan koulun oppilaskunta

- ordförande Joonas Seppälä, Repokankaan koulun oppilaskunta
- intressebevakningsexpert Antti Seitamaa, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund — SAKKI rf
- utvecklingschef Marja Lahtinen, Finlands Kommunförbund
- ordförande Daniel Sazonov, Finlands Gymnasistförbund rf
- samordnare Hanna Sauli, Finlands Ungdomssamarbete — Allians rf
- ordförande Riikka Lindroos, Finlands rektorer
- verksamhetsledare Tuomas Kurttila, Finlands föräldraförbund rf
- ordförande Päivi Juntti, Finlands specialpedagogiska förbund rf
- ordförande Jukka Eero Vuorinen, Suomen opinto-ohjaajat ry
- ordförande Tuomo Tikkanen, Finlands Psykologförbund
- utbildningspolitisk sekreterare Sari Kokko, Handikappforum rf
- verksamhetsledare, magister i samhällsvetenskaper Simo Pöyhönen, Högskoleutbildade samhällsvetare rf
- verksamhetsledare Markku Moisala, Privatskolornas Förbund rf
- skolarbetare Kari Korhonen
- docent Matti Rimpelä
- Esko Leipälä.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- Delegationen för ungdomsären den Nuora
- Esbo stad
- Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry
- Förbundet Hem och Skola i Finland r.f.
- VAMOS — Etsivä nuorisotyö
- Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys Skooppi ry

PROPOSITIONEN

Regeringens proposition

I propositionen föreslås det ändringar i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning, lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning och lagen om statsandel för kommunal basservice. Syftet med propositionen är att erbjuda undervisnings- och utbildningsanordnarna nya metoder för att förbättra arbetsron i skolor och läroanstalter och att modernisera de verksamhetssätt som redan tillämpas. Enligt förslaget ska i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning tas in bestämmelser som ger lärarna och rektorerna befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som är farliga samt att granska elevens eller studerandens saker och utföra en ytlig granskning av kläderna för att hitta sådana föremål eller ämnen. Dessutom föreslås att i lagen om grundläggande utbildning tas in bestämmelser om befogenhet att omhänderta föremål och ämnen som används för trakasserier.

I lagen om grundläggande utbildning ska tas in en bestämmelse om fostrande samtal, som är en ny pedagogisk metod genom vilken man kan ingripa i och förebygga störande och olämpligt uppförande hos en elev. Även bestämmelsen om kvarsittning i lagen om grundläggande utbildning preciseras. Därtill preciseras befogenheterna med anknytning till bestämmande av disciplinära medel. För tydlighetens skull tas i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning in en hänvisning till skadeståndslagen i fråga om elevens och den studerandes skyldigheter.

Lagen om grundläggande utbildning ändras så att skyldigheten för en kommun där ett sjukhus finns att ordna utbildning alltid omfattar utbildning för en elev som är patient på ett sjukhus i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till hans eller hennes hälsa. Därtill ska den kommun där sjukhuset finns ordna undervisning för en elev inom den specialiserade sjukvården i den omfattning detta är motiverat med hänsyn till

elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och den specialiserade sjukvårdens vård- och rehabiliteringsmässiga åtgärder samt andra omständigheter, om ordnandet av undervisningen på annat sätt trots alla stödåtgärder enligt lagen inte ligger i elevens intresse. För elever ska också ordnas tillräckligt stöd i övergångsskeden genom yrkesövergripande samarbete.

Enligt förslaget ändras lagen om grundläggande utbildning också så att varje grundskola har en elevkår. Därtill preciseras elevernas och studerandenas rätt och samtidigt undervisnings- och utbildningsanordnarnas skyldighet att utveckla delaktigheten i den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Även elevkårernas uppgifter preciseras ytterligare. Dessutom ska undervisnings- och utbildningsanordnarna ordna sin verksamhet så att elevernas och studerandenas rätt att påverka beslut som gäller dem själva förverkligas även på ett bredare plan än enbart genom elevkårerna.

I lagen om statsandel för kommunal basservice föreslås bestämmelserna i 41 § och 45 § om hemkommuners ersättning som en kommun betalar till en annan kommun ändras enligt motsvarande ändringar i lagen om grundläggande ut-

bildning. Hemkommunen för en elev som behöver stöd för övergången till den undervisning som ordnas av den kommun där sjukhuset finns är skyldig att betala en ersättning som motsvarar kostnaderna för stödåtgärderna till den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som tillhandahåller stödet finns. Därutöver är den kommun, som under den tid undervisningen pågår är hemkommun för en elev som med stöd av barnskyddslagen är placerad och får förskoleundervisningen eller grundläggande utbildning, skyldig att för eleven till den kommun eller den andra utbildningsanordnare som ordnar undervisningen betala ersättning som motsvarar kostnaderna för förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen. Enligt förslaget betalas ersättningen således enligt principen om de faktiska kostnader som uppstått, och inte, som i den tidigare modellen, enligt de beräknade genomsnittliga kostnaderna.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2014 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2014.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

De nuvarande bestämmelserna om disciplinära medel och tillrättavisningar i lagen om grundläggande utbildning ger möjlighet att ingripa mot störningar i arbetsron. De befintliga medlen räcker dock inte till och bestämmelserna om dem är inte tillräckligt noggrant avgränsade. Det innebär att legalitetsprincipen och likställighetsprincipen inte uppfylls på samma sätt i alla skolor. De föreslagna ändringarna är därför viktiga, liksom målsättningen att arbetsron i skolorna ska förbättras genom att ändra och utveckla olika arbetsformer. Ändringarna förutsätter att alla som arbetar i skolvärlden har respekt för eleven; ändringarna har också en anda som pekar i denna riktning. Ändringarna ger skolorna och lärar-

na nya medel för att upprätthålla arbetsron i den grundläggande utbildningen, gymnasierna och yrkesläroanstalterna. Enligt utskottet har de föreslagna bestämmelserna också en förebyggande verkan och höjder elevernas och de studerandes välfärd och känsla av säkerhet. Ändringarna i fråga om delaktighet stärker å sin sida arbetsron och demokratifostran i skolorna och läroinrättningarna.

Utskottet välkomnar det pedagogiska greppet i förslagen. Det visas bland annat av att det i lagen om grundläggande utbildning införs en ny ingripande metod, fostrande samtal, som redan används i en stor del av skolorna i någon form. Samtalet är ett viktigt pedagogiskt medel att på ett konstruktivt sätt ingripa i störande eller

olämpligt uppförande hos en elev. Fostrande samtal blir det primära sättet att på ett konstruktivt sätt ingripa i klandervärt uppförande. Också kvarsittningen utvecklas så att elevens fostringsmässiga behov beaktas bättre.

Med åtgärder som stödjer utvecklingen och inläringen och som vidtas tillräckligt tidigt kan man vanligtvis hjälpa på ett flexiblere sätt och vid en bättre tidpunkt. På längre sikt är det även ekonomiskt sett effektivare. En starkare satsning på de pedagogiska metoder som avses i propositionen kan därmed även medföra kostnadsbesparingar eftersom det minskar behovet av bl.a. upprepade kvarsittningar och grövre disciplinära straff.

Klargörande är också de ändringar som görs i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen, lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning i syfte att ge lärarna och rektorn befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som används för trakasseri eller som är farliga samt att granska elevens eller studerandes saker. Utskottet menar dock att dessa medel endast bör utnyttjas i undantagsfall och när inget annat hjälper för att stävja ett oönskat beteende och trygga säkerheten. Den här uppfattningen får också stöd i grundlagsutskottets ställningstagande. Med hjälp av de föreslagna bestämmelserna kan man vid behov ingripa mot beteenden som äventyrar säkerheten och stör inläringen, när skolornas och läroinrättningarnas andra medel inte längre räcker till. De nya sätten att ingripa kan fungera förebyggande, men tyvärr uppstår det i skolvardagen också svåra situationer som måste lösas.

Bestämmelser om deltagande. Enligt propositionen ska det vara obligatoriskt med elevkårer i den grundläggande utbildningen. Därtill preciseras elevernas och studerandenas rätt och samtidigt undervisnings- och utbildningsanordnarnas skyldighet att utveckla delaktigheten i den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Utskottet välkomnar varmt förslaget om att förbättra elevernas deltagande i skolans vardag. Propositionen syftar till att stärka barnens och de ungas rätt att i

den mån deras ålder och utvecklingsnivå tillåter påverka beslut som gäller dem själva. Det är också bra att deltagandet inte ska begränsas till elevkårens styrelse utan att man i ändringen betonar att alla elever ska vara delaktiga. Elevernas delaktighet och inflytande stärks också genom att föräldrar och vårdnadshavare engageras mera i verksamheten. Lagförslaget förpliktar också till att ta reda på elevernas åsikter.

Skolorna måste också i praktiken bygga upp en kultur där man i högre grad än i dag informerar barnen och vårdnadshavarna om frågor som rör skolan. Det är av högsta vikt att det finns ett starkt förtroende mellan de anställda och eleverna/de studerande. Skolans eller läroinrättningens personal arbetar inte alltid på ett sätt som ter sig genomskinligt för eleverna. Eleverna känner inte heller till de olika yrkesgruppernas arbetsbeskrivningar och roller eller vad yrkespersonerna kan göra för dem. Skolungdomarna är dessutom ofta omedvetna om sina egna rättigheter, vilket i värsta fall kan tillspetsa hotfulla situationer ytterligare. Därför är det viktigt att stärka elevernas, de studerandes och även föräldrarnas deltagande i planeringen av hur arbetsron kan förbättras och av skolans ordningsstadga. Genom att delta i beredningen av frågor som berör dem själva lär sig barnen och de unga också bättre förstå var det till exempel behövs ordningsregler. Redan detta bidrar till att förbättra klimatet och därmed även arbetsron.

Utskottet betonar att de studerande måste uppmuntras att delta i utvecklingen av säkerheten. Härigenom kan man undvika att det uppstår motsättningar mellan å ena sidan personalen och å andra sidan eleverna eller de studerande. Utöver att elevkårerna involveras i utvecklingen av ordningsreglerna är det bra att tillsammans med de unga gå igenom och bearbeta konflikter i vardagen som ibland kan tillspetsas och eskalera på ett okontrollerbart sätt. De unga måste engageras i diskussionerna om hur en trygg skola ser ut och hur man kan skapa en socialt trygg studiemiljö. När det råder förtroende och samförstånd mellan studerande och personal uppstår en känsla av säkerhet.

En faktor som också kan ha en förebyggande effekt är att det i förslaget till ändring av lagen om grundläggande utbildning uttryckligen hänvisar till skadeståndslagen; det skapar ökad tydlighet i fråga om vandalism och skadegörelse i skolan. I propositionen föreslås att läraren för att nå vissa pedagogiska mål ska ha rätt att ålägga en elev att städa upp sådan oreda som han eller hon orsakat. Eleven märker då att påföljden har en direkt koppling till gärningen. Enligt förslaget kan en elev som man med säkerhet vet att är skyldig av pedagogiska skäl åläggas att rengöra eller ordna upp skolans egendom eller lokaler som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i.

Bestämmelser om kvarsittning. Enligt 36 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning kan en elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk ges högst två timmars kvarsittning eller en skriftlig varning. Om förseelsen är allvarlig eller om en elev fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning, kan eleven enligt den gällande bestämmelsen avstängas för högst tre månader.

Kvarsittning är den vanligaste åtgärden för tillrättavisning i den grundläggande utbildningen. Även om det har ifrågasatts om kvarsittning är meningsfullt eller effektivt har åtgärden fortfarande den önskade tillrättandevisande verkan på enskilda elever i många situationer. Kvarsittning har också en allmänt förebyggande effekt.

Det är viktigt att kvarsittningen utvecklas så att elevens fostringsmässiga behov beaktas bättre. I skolorna har man enligt propositionen redan tagit fram och använt alternativa eller parallella förfaranden för kvarsittningen. För dessa förfaranden finns dock inte bestämmelser eller andra riksomfattande normer eller anvisningar. Det är därför ändamålsenligt att bestämma om saken på lagnivå.

I 22 § i lagen om grundläggande utbildning finns bestämmelser om elevbedömning. Enligt bestämmelsen ska elevernas inläring, arbete och uppförande bedömas mångsidigt. I anslut-

ning till detta har utskottet diskuterat det faktum att en elev vid utgången av läsåret kan ålagd kvarsittning som inte avklarats. Utskottet konstaterar att kvarsittning inte ingår i läroplikten. Endast om studieresultaten och målen för undervisningen inte nås kan eleven nekas att flytta upp till följande klass eller förvägras avgångsbetyg. Den som fullgjort den grundläggande utbildningens lärokurs får ett avgångsbetyg. En anteckning om icke fullgjord kvarsittning i detta betyg kan ses som alltför stämplande och enbart vara ägnat att ytterligare öka risken för att dessa ungdomar marginaliseras. Å andra sidan skulle en sådan anteckning göra kvarsittningen effektivare som disciplinär metod. Utskottet anser att en anteckning om icke fullgjord kvarsittning bör införas i läsårsbetygen. Utbildningsstyrelsen uppmanas vidta de åtgärder denna ändring förutsätter.

Ordningsregler. Enligt de gällande bestämmelserna ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller utfärda andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan och på andra platser där undervisning ordnas i avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt tryggheten och trivseln i skolsamfundet. Ordningsreglerna kan alltså variera beroende på kommun och utbildningsanordnare.

Utskottet har bl.a. diskuterat hur skolorna ska förhålla sig till att eleverna tar med sig exempelvis energidrycker till skolan. Utskottet konstaterar dock att det inte går att reglera frågan om olika drycker genom lagstiftning. Vidare har utskottet diskuterat om mobiltelefoner och annan mobil utrustning ska få användas och vara påslagna under lektionerna och skoldagen. Utskottet anser att det i skolorna ordningsstadga bör fastställas att dessa apparater bör vara avslagna, såvida de inte används som redskap i den aktuella lärotimmens undervisning. Med hänsyn till kravet på likabehandling och rättsskydd är det viktigt att skolorna i landet har så enhetliga regler och enhetlig praxis som möjligt i dessa frågor. Eftersom ordningsstadgorna i praktiken varierar stort mellan olika kommuner och skolor

måste Utbildningsstyrelsen omedelbart börja bereda en vägledande mall för ordningsregler.

Utskottet menar att lärarutbildning och i synnerhet fortbildningen måste ta upp hur lärarna i praktiken ska förfara i konkreta situationer som förutsätter de åtgärder som avses i denna lagstiftning, till exempel användningen av maktmedel.

Undervisning för en elev inom den specialiserade sjukvården. Det är välkommet att bestämmelserna om undervisningen av sjuka barn i lagen om grundläggande utbildning ses över. Den nya 4 a § tryggar möjligheterna för läropliktiga barn och unga i den specialiserade sjukvårdens öppna vård att oberoende av hemort och sjukdom delta i sjukhusundervisning när de stödåtgärder som elevens egen skola kan erbjuda inte räcker till för att ordna undervisningen för eleven. Propositionen förtydligar också förfarandet i samband med stödåtgärderna och skyldigheten till samarbete med den egna skolan när det gäller att flexibelt ordna så att de elever som behöver det får barn- och ungdomspsykiatrisk, neurologisk eller somatisk vård och därefter lika smidigt kan återvända till skolan. Det säkerställer att eleven kan återvända till den tidigare undervisningsformen genast när det bedöms att elevens tillstånd och krafter räcker till för det. Härigenom undviker man att eleven institutionaliseras och stöder elevens rehabilitering och att han eller hon utvecklas normalt för sin ålder.

Detaljmotivering

Lagförslag 1

4 a §. Undervisning för elever i den specialiserade sjukvården. Enligt en ändring av lagen om grundläggande utbildning i fråga om förskoleundervisning (1288/1999) ska bestämmelsen i lagens 4 § 3 mom. om skyldigheten för en kommun inom vilken ett sjukhus är beläget att ordna sjukhusundervisning tillämpas även på förskoleundervisning. Det är således inte motiverat att som i propositionens formulering utesluta elever i förskoleundervisningen från de aktuella rättigheterna och skyldigheterna. Utskottet har där-

för lagt till elever i förskoleundervisning till bestämmelsens tillämpningsområde.

Dessutom har utskottet gjort två tekniska preciseringsändringar i paragrafen.

36 §. Disciplin. Regeringen föreslår att det till paragrafen fogas ett nytt 5 mom., enligt vilket en elev i kvarsittning kan åläggas att utföra skriftliga eller muntliga uppgifter eller övningar som ska stödja fostran, undervisningen och utvecklingen, stå i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse samt vara lämpliga för eleven med beaktande av åldern och utvecklingsnivån.

Enligt propositionen får övningarna inte vara arbetsuppgifter. Utskottet instämmer i regeringens ståndpunkt att kvarsittning inte får utgöra straffarbete. Likväl menar utskottet att en elev får åläggas att delta i uppgifter som stöder de pedagogiska mål som syftar till att förebygga att eleven upprepar eller fortsätter med de gärningar som ledde till kvarsittningen. Dessa uppgifter kan till exempel innebära att delta i verksamhet som främjar gemenskapen eller delaktigheten, såsom att medverka i anordnandet av ett gemensamt evenemang. I samband med denna typ av uppgifter kan man enligt utskottet i vissa fall föra ett fostrande samtal i en positiv anda. Det kan ha större effekt än om eleven sitter tyst under kvarsittningen. Utskottet understryker att det i bestämmelsen sägs att uppgifterna under kvarsittningen ska stå i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse samt vara lämpliga för eleven med beaktande av åldern och utvecklingsnivån.

36 d §. Rätt att omhänderta föremål eller ämnen. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att det med hänsyn till elevernas säkerhet och inlärningsmiljö finns tungt vägande skäl och godtagbara grunder med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna för den föreslagna rätten att omhänderta föremål eller ämnen. De allmänna kraven i 36 f § på att åtgärderna ska vara nödvändiga och stå i rätt proportion till situationen är väsentliga med tanke på proportionaliteten i regleringen. Rätten att omhänderta föremål eller ämnen är inte heller problematisk med hän-

syn till bestämmelsen om egendomsskydd i 15 § 1 mom. i grundlagen på grund av att lagliga föremål eller ämnen som omhändertagits ska återbördas till eleven senast vid arbetsdagens slut enligt 36 g § (jfr GrUU 5/2006 rd, s. 4-5). Syftet med att omhänderta farliga föremål är att säkra rätten till personlig trygghet enligt 7 § 1 mom. i grundlagen för eleven själv, andra elever och skolans personal. Syftet med att omhänderta störande föremål däremot är att trygga andra elevers rätt till undervisning. Dessa syften är av samma art som de godtagbara grunderna för att avlägsna en elev som hotar säkerheten eller stör undervisningen. Allvarliga problemsituationer kan i praktiken göra det nödvändigt att använda maktmedel om eleven gör motstånd mot att farliga eller störande föremål eller ämnen omhändertas.

Enligt grundlagsutskottet kan användningen av maktmedel i skolan inte motiveras enbart av att innehavet är lagstridigt. Problemet undanröjs inte till alla delar av att det i den föreslagna 36 f § föreskrivs att de åtgärder som avses i lagen inte får kränka elevens personliga integritet och privatliv i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. För tydlighetens skull bör bestämmelsen i 36 d § i det första lagförslaget preciseras så att rätten att använda maktmedel begränsas till att enbart gälla situationer där eleven innehar ett föremål eller ett ämne som hotar säkerheten eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller arbetsron med. En ändring är en förutsättning för att det första lagförslaget på denna punkt ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Kulturutskottet har gjort de ändringar som grundlagsutskottet föreslår.

Under sakkunnigutfrågningarna frågades vilka funktioner i skolan bestämmelsen ska tillämpas på. Utskottet menar att rättigheterna och skyldigheterna ska gälla också när en elev eller studerande deltar i undervisning eller verksamhet som följer läroplanen eller i annan verksamhet som följer en årsplan som kompletteter läroplanen. Exempel på sådan verksamhet är lägerskolor och utfärder som kan infalla utanför den

egentliga skoldagen. Utskottet preciserar den tidsmässiga avgränsningen av befogenheterna med ett liknande moment som det moment som i propositionen föreskriver om rätten till en trygg studiemiljö.

36 e §. Rätt att granska elevens saker. Grundlagsutskottet påpekar att rätten till kroppsvisitation på grund av formuleringen i 36 e § kan tänkas omfatta också situationer där det föremål eller ämne som omhändertas inte direkt utgör ett hot mot elevens egen eller andras säkerhet. Denna rätt är behäftad med samma problem i fråga om proportionaliteten som rätten att använda maktmedel. Därmed bör rätten att utföra kroppsvisitation enligt 36 e § i det första lagförslaget begränsas enbart till de fall där det är uppenbart att eleven innehar ett föremål eller ett ämne som utgör ett hot mot den egna eller andras säkerhet. Detta är ett villkor för att förslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Kulturutskottet har gjort de ändringar som grundlagsutskottet föreslår.

Lagförslag 2

26 d och 26 e §. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande och det som sagts i detaljmotiven om 36 § d och 36 § e i lagförslag 1 har utskottet gjort motsvarande ändringar i dessa bestämmelser.

Lagförslag 3

35 d och 35 e §. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande och det som sagts i detaljmotiven om 36 § d och 36 § e i lagförslag 1 har utskottet gjort motsvarande ändringar i dessa bestämmelser.

Lagförslag 5

41 §. Ersättning för elever i specialiserad sjukvård, skolhemsundervisning eller i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl. Utskottet har gjort en teknisk precisering i 1 mom. och 4 mom. 1 punkten.

Lagstiftningsordning

Grundlagsutskottet förutsatte i sitt utlåtande att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1, 2 och 3 bara om utskottets konstitutionella invändningar mot 36 d och 36 e § i lagförslag 1, 26 d och 26 e § i lagförslag 2 och 35 d och 35 e § i lagförslag 3 beaktas på behörigt sätt. Kulturutskottet har gjort de ändringar som grundlagsutskottet föreslår.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 4 utan ändringar och

godkänner lagförslag 1—3 och 5 med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag**om ändring av lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 4 § 3 mom. och 31 a § 5 mom., av dem 31 a § 5 mom. sådant det lyder i lag 477/2003,
ändras 29 och 47 a §, sådana de lyder, 29 § delvis ändrad i lag 477/2003 och 47 a § i lag 239/2007, samt
fogas till lagen en ny 4 a §, till 35 § nya 3 och 4 mom., till lagen en ny 35 a §, till 36 §, sådan den lyder i lag 477/2003, nya 5 och 6 mom., till 36 a §, sådan den lyder i lag 477/2003, ett nytt 7 mom. samt till lagen nya 36 d — 36 i § som följer:

4 a §**Undervisning för *elever* i den specialiserade sjukvården**

För *elever* i förskoleundervisning eller grundläggande utbildning enligt denna paragraf ges undervisning som har som mål att upprätthålla lärandet och skolgången samt att genom en allomfattande rehabilitering stödja målen för den vård som eleven får. Undervisning av en elev som får specialiserad sjukvård ordnas i första hand i elevens skola eller plats för förskoleundervisning i enlighet med 6 eller 28 § som eleven har antagits till. Den kommun där sjukhuset finns är dock skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till patientens

hälsa. Den kommun där det sjukhus som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra läropliktiga elever i specialiserad sjukvård i den omfattning detta är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och terapeutiska och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården, om det inte trots stödåtgärder enligt denna eller någon annan lag är till elevens fördel att undervisningen ordnas på något annat sätt. Även kommuner där det finns en sådan annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som avses i lagen om specialsjukvård (1062/1989) kan ordna undervisning för *elever* i specialiserad sjukvård.

(2—4 mom. som i RP)

29, 35 och 35 a §
(Som i RP)

36 §

Disciplin

Vid kvarsittning kan eleven få utföra skriftliga eller muntliga uppgifter, (*utesl.*) övningar och uppgifter som stödjer fostran, undervisningen och utvecklingen, står i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse och är lämpliga för eleven med hänsyn till elevens ålder och utvecklingsnivå. Eleven kan även åläggas att sitta tyst under kvarsittningen.

(2 mom. som i RP)

36 a §
(Som i RP)

36 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

(1 mom. som i RP)

Försöker en elev som innehar ett föremål eller ämne som (*utesl.*) ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare vid skolan rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. *Rätten att använda maktmedel gäller enbart föremål eller ämnen som eleven stör undervisningen eller inläringen med.*

(3 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en elev deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

36 e §

Rätt att granska elevens saker

(*Utesl.*) Skolans lärare och rektor har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig, de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och utföra en ytlig granskning av elevens kläder för att omhänderta ett förbjudet föremål eller ämne som avses i 29 § 2 mom. och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

(2—4 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en elev deltar i undervisning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

36 f—36 i och 47 a §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

2.

Lag**om ändring av gymnasielagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 upphävs i gymnasielagen (629/1998) 31 §,
 ändras 21 §, 26 § 3 mom. och 27 §, av dem 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 478/2003 och
 26 § 3 mom. sådan den lyder i lag 478/2003, samt
 fogas till 25 § ett nytt 3 mom., till 26 a §, sådan den lyder i lag 478/2003, ett nytt 5 mom. och till la-
 gen nya 26 d—26 g § som följer:

21, 25, 26 och 26 a §
 (Som i RP)

26 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

(1 mom. som i RP)

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. *Rätten att använda maktmedel gäller enbart föremål och ämnen som äventyrar den studerandes egen eller någon annans säkerhet.*

(3 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en studerande deltar i utbildning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. (Nytt)

26 e §

Rätt att granska den studerandes saker

(Utesl.) En lärare och rektorn har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i skolan som studeranden förfogar över och utföra en yttlig granskning av studerandens kläder för att omhänderta ett föremål eller ämne som avses i 21 § 2 mom. och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

(2—4 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en studerande deltar i utbildning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. (Nytt)

26 f och 26 g, 27 §
 (Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
 (Som i RP)

3.

Lag**om ändring av lagen om yrkesutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om yrkesutbildning (630/1998) 41 §,
ändras 28 och 36 §, av dem 28 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 479/2003, samt
fogas till 34 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 35 d—35 g § som följer:

28 och 34 §
(Som i RP)

35 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

(1 mom. som i RP)

Försöker en studerande som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till studerandens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Rätten att använda maktmedel gäller enbart föremål och ämnen som äventyrar den studerandes egen eller någon annans säkerhet.

(3 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en studerande deltar i utbildning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag om yrkesutbildning eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

35 e §

Rätt att granska den studerandes saker

(Utesl.) En lärare och rektorn har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en studerande har med sig, de förvaringsutrymmen i skolan som studeranden förfogar över och utföra en yttlig granskning av studerandens kläder för att omhänderta ett föremål eller ämne som avses i 28 § 2 mom. och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras om det är uppenbart att studeranden innehar sådana föremål eller ämnen och studeranden trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

(2—4 mom. som i RP)

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en studerande deltar i utbildning eller verksamhet enligt läroplanen eller någon annan plan som godkänts av utbildningsanordnaren och som utarbetats med stöd av denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. (Nytt)

35 f, 35 g och 36 §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

5.

Lag**om ändring av 41 § i lagen om statsandel för kommunal basservice**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) 41 och 45 § som följer:

41 §

Ersättning för elever i specialiserad sjukvård, skolhemsundervisning eller i fråga om elever som är placerade av barnskyddsskäl

Den kommun som under vårdtiden är hemkommun enligt lagen om hemkommun för en elev som får i 4 a § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning avsedd *förskoleundervisning* eller grundläggande utbildning är skyldig att för eleven till den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns betala ersättning, som beräknas genom att antalet dagar som den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ordnar undervisning för eleven multipliceras med de genomsnittliga faktiska årskostnaderna för undervisningen per undervisningsdag. Hemkommunen för en elev som får sådant stöd som avses i 4 a § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning är skyldig att betala en ersättning, som motsvarar kostnaderna för stödåtgär-

derna, till den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som tillhandahåller stödet finns.

(2 och 3 mom. som i RP)

När ersättning enligt 1—3 mom. beräknas för finansåret beaktas som avdrag elevens andel av följande finansiering som betalas till utbildningsanordnaren:

1) hemkommunsersättningar för elever som avses i 37 § och 38 § 1-5 mom. enligt *den för finansåret fastställda, på elevens ålder baserade hemkommunsersättningen för var och en kommun* vid utgången av finansåret,

(2—4 punkten som i RP)

(5 och 6 mom. som i RP)

45 §

(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen

(Som i RP)

Helsingfors den 3 december 2013

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Inkeri Kerola /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Ritva Elomaa /saf
Jukka Gustafsson /sd
Leena Harkimo /saml
Pauli Kiuru /saml

Kimmo Kivelä /saf
Sanna Lauslahti /saml
Mika Niikko /saf
Silvia Modig /vänst
Mikaela Nylander /sv
Tuula Peltonen /sd
Tuomo Puumala /cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.

RESERVATION

Motivering

Elever och studerande måste också i fortsättningen tillförsäkras personlig integritet och skydd för privatlivet i situationer där läraren ges ökade rättigheter.

Det finns ingen anledning att ge läraren rätt att använda maktmedel i en situation där det föremål som stör undervisningen, t.ex. ett tuggummi eller en mobiltelefon, kan fräntas eleven med hjälp av maktmedel.

Läraren utbildas inte i användning av maktmedel, så användningen av sådana bör därför begränsas till ytterst exceptionella situationer, såsom att omhänderta farliga föremål.

I stället för att använda maktmedel bör det finnas alternativa sätt att omhänderta störande föremål, till exempel att avlägsna eleven eller den studerande från klassrummet.

Jag föreslår att 36 d § i lagförslag 1 ändras till denna del.

Förslaget

Jag föreslår

att lagförslaget godkänns enligt utskottets betänkande men 36 d § i lagförslag 1 med följande ändringar:

Helsingfors den 3 december 2013

Mika Niikko /saf

36 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

(1 mom. som i RP)

Försöker en elev som innehar ett föremål eller ämne som avses i 1 mom. och som ska omhändertas förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rektorn och en lärare vid skolan rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Rätten att använda maktmedel gäller enbart föremål och ämnen som äventyrar elevens egen eller någon annans säkerhet (*utesl.*).

(3 mom. som i RP)

(4 mom. som i KuUB)
